

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha

Herausgeber: Societad Retorumantscha

Band: 79 (1966)

Nachruf: En pia regurdientscha da dr. Giusep Desax, ant. directur dalla canzlia cantunala : 1887-1965

Autor: Vincenz, Gieri

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 22.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

En pia regurdientscha da dr. Giusep Desax, ant. directur dalla canzlia cantunala

1887—1965

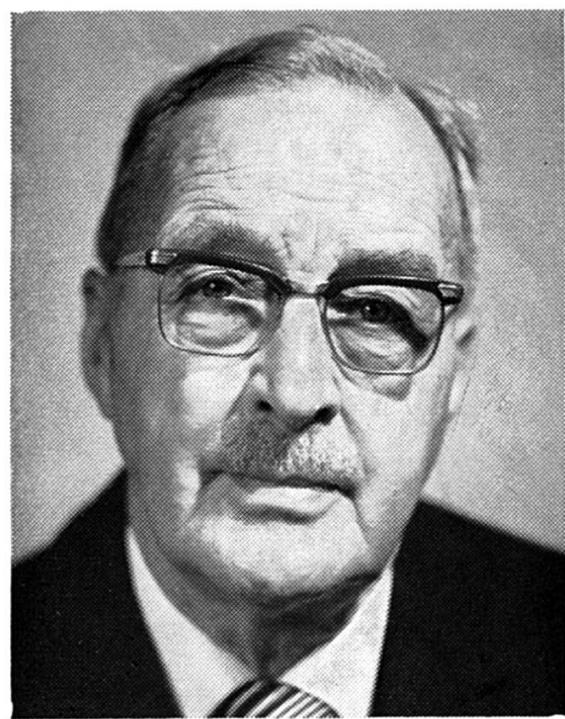
da Gieri Vincenz, Trun

Bugen adimplin nus l'incarica da scriver quellas zacontas lingias en pia regurdientscha da quei permiert meriteivel — amitg stimau e carezau.

Derivonza

Ils Desax ein da casa a Segnes. 1865 banduna il giuvenot Sep Fidel Desax igl amureivel vitget puril al pei dil Bostg per encuir paun e fadigia en tiaras jastras. El arriva a Madrid, la capitala dalla Spagna. Cheu anfla el occupaziun tier la famiglia Pozzi da Puschlav, che meina in caffe-restaurant alla via principala dil marcau. Cul temps daventa il mat da Segnes conproprietari e collaborescha tochen 1886. Quei onn retuorna el en la patria per ina viseta e mattei era cun l'intenziun d'encuir ina cumpogna per la veta. E pilver — Sep Fidel anfla quella en la giuvna Sabina Lombris, feglia da mistral Bruno Lombris a da Sabina n. Condrau, sora da dr. med. e statth. guv. Augustin Condrau.

Il giuven pèr serenda a Madrid. Leu nescha Giusep ils 20 d'uost 1887. Per motiv ch'il clima survescha buca alla giuvna mumma, retuorna la famiglia 1888 puspei en tiara romontscha e secollochescha pigl emprem mument a Mustér. Quei medem onn cumpra Sep Fidel, daventaus in um beinstont — il signur Desax sco el ei adina vegnius numnaus — da siu sir, mistral Bruno, la casa a Trun — l'antieriura casa paterna dils Caprez. La mumma da mistral Lombris fuva stada in de Caprez. Ella vegn a haver survegniu quella casa patriziala — aunc oz in decor pil vitg da Trun — ord jerta — tontpli ch'ils davos

W. Keene

descendents dils Caprezs fuvan emigrai en l'America, auters morts e curdai en survetsch dalla cruna franzosa, nua ch'ils de Caprez han fatg gronda carriera militara. (Mira «Offiziere der Familie Caprez Truns in franz. Fremdendiensten» da P. A. Vincenz, Bündner Monatssblatt 1936.)

Affonza — giuventetgna — studis

Secasada a Trun, crescha la famiglia Desax-Lombris. Giusep passenta onns ventireivels d'affonza cun ses fargliuns. Il scolar intelligent absolva las scolas ruralas a Trun e las empremas classas dil gimnasi a Mustér. El concluda la scola latina cun la matura a Sarnen. — A Mustér s'entupa el cun in pèr conscolars che davantan ses amitgs intims per veta duronta p. ex. Luigi Albrecht, il posteriur cuss. guv. e cuss. naziunal, Tranquillino Zanetti, igl enconuschent ed erudit plevon da s. Pieder e s. Paul a Turitg da pli tard e Gion Batt. Rusch, il famus ed original redactur dalla Gasetta Republicana.

Cun la matura en sac serenda ussa Giusep Desax all' universidad da Friburg e s'inscriva leu alla facultad giuridica. Da quei temps doceschan dus prominentes grischuns la giurisprudenza: prof. dr. Duri Lampert e prof. dr. Pieder Tuor. Concluidu ils semesters necessaris, prepara Giusep sia dissertazion. El dedichescha quella all' organisaziun dallas dertgiras criminalas el territori dalla vegla Ligia Grischa. (Organisation der Kriminalgerichte im Gebiet des Grauen Bundes.)

En la veta publica

Cuort avon l'erupziun dall'uiara mundiala 1914—1918 po Desax concluder ses studis academics. Era a corporal Desax tucca ei da far meins e meins survetsch activ.

Per la vischnaunca da Trun arriva il vischin neodoctor sco clo-maus. Pres. comm. P. A. Vincenz, per la secunda ga e plitost sfurzadamein vid il guvernagl — e cun el ils vischins — surdattan bugen il presidi al giuven giurist, plein schit da lavur. Deplorablamein sa siu operar sin quest siu emprem post d'actividad publica buca esser da cuoz. Tonaton seregurdava dr. Desax adina bugen da sia activitat sco pres. comm. da Trun per il bienni 1915—1917.

Ladinamein sesarvan al giuven president las portas per il pass en la politica e veta publica cantunala. Cun el pren el a Cuera sia consorta Maria, la feglia veglia da dr. Giachen Mihèl Nay, per la quala el ei staus in consort exemplaric — e bab spir carezia per sias duas feglias e per ses treis fegls.

Da quei temps encureva cuss. guv. dr. Bossi in secretari per siu departement, il departement da finanzas. Sia égliada croda sin dr. jur. Desax, e quel vegn elegius senza difficultads. — Sia laver e responsabladad dil departement da finanzas ruassava da quels onns sin treis petgas solidas, emploiai dalla pasta veglia: Chr. Janett, il nunstunclenteivel contabilist, Albert Lenggenhager, cassier e M. Flury, controllader. Quels treis fuvan stgis avunda per menar en il niev secretari en ils «misteris» d'in' administraziun publica.

1919 vegn cuss. guv. dr. Bossi elegius cusseglier naziunal. Quei onn banduna era secretari guv. dr. Desax siu post. El vegn elegius secretari dil departement digl intern, in post che corrispunda meglier a siu talien e patertgar. Cheu resta dr. Desax tochen 1951. — Igl onn 1929 vegn il directur dalla canzlia cantunala, dr. Gengel, pensiunaus. Sin la tscherca d'in successur qualificau seretegn ins tier il nunstunclenteivel secretari dil departement digl intern. Dr. Desax vegn elegius unanimamein directur dalla canzlia. Quella elecziun daventa buca il davos cun l'intenziun ch'il nievelegiu salvi sper il niev uffeci vinavon il secretari dil departement sco tochen dacheu. — Ei fuva aunc ils onns nua ch'il cantun stueva spargnar e nua ch'ins senuspeva cun snuezi da crear novs posts per emploiai.

Senza ceremonias semetta dr. Desax sut il niev buordi. Dubla honur, mo era dubla laver! Pér 1951 vegn dr. Desax liberaus dil buordi dil secretariat dil departement e sa sededicar ton pli intensivamein als intress dalla canzlia.

Arrivaus en ils onns da pensiun, remetta dr. Desax 1953 era igl uffeci d'in cancellier cantunal. Siu successur daventa dr. Peter Seiler. El ha cun quei uffeci laver detgavunda.

Sper la laver tgembla della canzlia e dil secretariat procurrescha dr. Desax duront decennis igl actuariat dil Corpus Catolicum e quel dalla cummissiun da recuors en fatgs da taglia. Quella nova instanza fuva vegnida creada sin fundament dalla nova lescha da taglia, ellaborada da cuss. guv. dr. Al. Steinhäuser sco schef da finanzas. Cun la premura ad el atgna en tut, prepara dr. Desax ils

recuors e redegia silsuenter las sentenzias. Sin giavisch dalla cummissiun sezza publichescha el 1924 e 1931 las decisiuns principales da quella.

1927 funczionescha dr. Desax per l'emprema gada sco actuar dil Cussegli grond. Tochen 1953 confirmescha nies parlament adina puspei siu capavel nudèr, premurau gidonter dil parsura, surveitscheivel cussegliader ed orientader dils deputai — muort sia gronda survetschievladad beinvesius e stimaus da tuttas varts. Cons toms protocols ha dr. Desax scret e quei adina cun la medema premura ed exactedad! — Ils 29 da matg 1953 pren el comiau dil Cussegli grond. Igl ei stau in mument impressiunont, cura ch'il parsura dil Cussegli — Chr. Marchion — ha en num dil parlament dau comiau agl actuar dr. Desax, arrivaus sil tierm dils onns. President Marchion fa quei cun plaids cordials e resenti, renconuschend la gronda premura, la exacta lavur, la fideivladad e survetscheivladad digl ault funzionari cantunal partent.

Ina dallas davosas funcziuns dil directur dalla canzlia, dr. Giusep Desax, ei bein stau la preparaziun della commemoraziun dil 150avel anniversari dil cantun Grischun sco commember dalla Confederaziun svizzera. Vargada ei la sessiun festiva dil parlament il davos di dalla sessiun dil matg 1953, svani ein ils bials maletgs dil til festiv tras il marcau — mo restaus ei il dun festiv dalla canzlia cantunala al pievel grischun per quella occasiun festiva historica: «Il cudisch dallas armas dils cumins e dallas vischnauncas dil cantun Grischun». Ad uras haveva il Cussegli pign incarricau ina cummissiun d'erudits en quels fatgs cun l'execuziun da quell' ovra, intimada 1944 en il Cussegli grond entras cuss. naz. dr. Bossi. Il presidi da quella cummissiun (dr. Poeschel, Turitg — prof. dr. Joos, Cuera — dr. Jos. Desax, Cuera — dr. Rud. Jenny, Cuera — prof. A. Nigg, Cuera) vegn surdaus a dr. Desax, directur dalla canzlia. Cun grond tschafffen surpren el quella honorifica ed engrazieivla incarica — unida cun gronda e miniziosa lavur — e sa quei mument historic adattau presentar ina rimnada d'armas veglias e scaffidas da niev, che fa per adina honur a ses creaturs ed al Cantun.

Per in luvrer bunamein passionau sco dr. Desax fuva ei buca raschieni da far biala veta gia cun quels onns. El selai pladir sco secund redactur dil «Bündner Tagblatt». La pressa fuva per el tuttavia buca tiara nunenconuschenta. Da decennis enneu haveva el sefatg

valer cun nummerus bials artechels sin tut ils secturs dalla veta pubblica e dalla politica — buca il davos tras beingartiadas recensiuns d'ovras litteraras romontschas en la pressa tudestga. Era la lavur dil redactur dr. Desax ei stada prospereivla e benedida. — Sco fideivel e nunballucont fegl dalla Mumma romontscha ha dr. Desax era perscrutau veta ed ovras litteraras da siu sir, poet e sribent dr. Giachen Mihèl Nay ed udiu quellas duas gadas: Tschespet VI e VII e Ovras litteraras — Romania 1951.

Cunquei havessan nus dau ina survista mo munglusa dil viver barhar e prestar da dr. Giusep Desax. Tochen 1964 ha el operau senza paus e ruaus. Con bugen havess ins cuiu al nunstuclenteivel aunc enzaconts onns ruasseivels e contemplativs. Quei ha buca duiu esser. Igl ei sco sche sia consorta Maria — morta in per meins avon tut annetgamein — havess clomau el. Ils 20 d'october 1965 concluda el — beinpreparaus e confortaus cun ils ss. sacraments dalla Baselia — sia activitat exemplarica en survetsch da sia famiglia e dil pievel grischun. — Il Segner detti ad el la pagaglia per tuttas stentas e travaglias.